

اهداف آمریکا از استقرار سپر دفاع ضد موشکی در شرق اروپا

منصور حاتمی‌راد

کارشناس ارشد روابط بین‌الملل

چکیده

آمریکا در نظر دارد سامانه دفاع ضد موشکی پیشرفته‌ای را در دو کشور لهستان و جمهوری چک، مستقر نماید و هدف آن را مقابله با تهدیدات موشکی کره شمالی و جمهوری اسلامی ایران اعلام می‌کند!

مخالفتان این طرح به ویژه روس‌ها معتقدند طرح سپر دفاع ضد موشکی آمریکا، نوعی ماجراجویی و اقدامی فتنه‌جویانه است و هدف آن دفاع از اروپا در برابر تهدیدات موشکی ایران و کره شمالی نیست زیرا تهران و پیونگ یانگ فاقد چنان توان موشکی هستند که بتوانند منافع واشنگتن را هدف قرار دهند. به باور کرملین هدف اصلی آمریکا شکستن خطوط قرمز، جاسوسی از روسیه، تسلط بر سیستم‌های موشکی مسکو و ساخت دیوار برلین دیگری می‌باشد و باعث به خطر افتادن امنیت این کشور خواهد شد و روسیه هرگز در مقابله با این تهدیدات کوتاه نخواهد آمد.

نظر به اهمیت این موضوع و با توجه به اینکه استقرار سامانه ضد موشکی آمریکا در اروپای شرقی در کانون توجه اکثر بازیگران بین‌المللی از جمله جمهوری اسلامی ایران قرار دارد، به تدوین این مقاله پرداخته‌ایم.

واژگان کلیدی: موشک، ضد موشک، موشک بالستیک، سپر دفاعی، آمریکا، اروپای شرقی.

مقدمه

ایالات متحده آمریکا، پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و پایان جنگ سرد، استراتژی جدیدی را مطرح کرد تا نظام جهانی از دو قطبی به چند قطبی تبدیل نشود، بلکه یک نظام

تک قطبی با محوریت امریکا در رأس هرم قدرت نظام بین‌الملل مسلط باشد و آرایش نیروهای نظامی در جهان هم بر پایه این استراتژی صورت گیرد.

تسلط نظامی بر جهان جزء عناصر اصلی استراتژی امنیت ملی امریکا در قرن ۲۱ است و نیروهای نظامی امریکا به عنوان یکی از مؤلفه‌های اصلی و نقش‌آفرین در این سیاست باید عمل کنند. در این استراتژی کنترل سه منطقه مهم خاور میانه، چین و روسیه در کانون توجه امریکا قرار دارد و از تمامی امکانات فنی مستقر در زمین، دریا و فضا برای رهگیری موشک‌های بالستیک دشمن، هنگامی که وارد جو زمین می‌شوند، استفاده می‌گردد. همچنین پیش‌بینی شده که موشک‌های دشمن هنگامی که در مراحل اولیه پرتاب هستند و هنوز به حالت بالستیک در نیامده‌اند^۱، رهگیری شده و مورد هدف قرار گیرند.

استقرار سپر دفاع موشکی با این که در نگاه اول یک استراتژی دفاعی و مشروع به نظر می‌رسد؛ با ایده کنترل تسلیحات در تضاد می‌باشد و ناقض دستاوردهای موفقیت‌آمیز در زمینه کنترل تسلیحات همانند A.B.M می‌باشد.

این راهبرد که از طرح‌های پیچیده نظامی امریکا است، پس از مطرح شدن واکنش‌های متفاوتی را در جهان به دنبال داشته که در این مقاله ضمن تشریح اهداف پنهان امریکا به آن پرداخته شده است.

تعریف مفاهیم

موشک: پرتابه‌ای هدایت شونده است که با نیروی واکنش ناشی از سوختن سوخت حرکت می‌کند. موشک‌ها انواع متفاوتی دارند و در یک دسته‌بندی، براساس محل پرتاب و موقعیت هدف، به موشک‌های هوا به هوا، هوا به سطح، سطح به هوا و سطح به سطح تقسیم می‌شوند.

موشک‌های بالستیک: به موشک‌های قاره‌پیمایی اطلاق می‌شود که حداقل برد آنها ۵۵۰۰ کیلومتر باشد. برخی از این موشک‌ها قابلیت نصب بر سکوه‌های پرتاب متحرک را دارند و قادرند ۱۰ کلاهک هسته‌ای را با خود حمل کنند.^۲

ضد موشک: به موشکی اطلاق می‌شود که هدفش نابود کردن موشک‌های شلیک شده از سوی دشمن در زمین، هوا و ماوراء جو (قبل از رسیدن به هدف) می‌باشد.

تاریخچه و سیر تحولات

طرح‌های دفاع ضد موشکی امریکا، برای اولین بار از دهه ۱۹۵۰ و در دوران ریاست جمهوری آیزنهاور آغاز شد. در سال ۱۹۵۸ به منظور توسعه سیستم‌های نظامی علیه موشک‌های بالستیک

طرح الهه ژوپتر مطرح شد، که به دلیل هزینه‌های سرسام‌آور و سیستم‌های راداری بسیار ضعیف آن، کنار گذاشته شد.

در دوران کندی طرح دفاعی دیگری با عنوان الهه ایکس جایگزین ژوپتر گردید. این طرح نسبت به طرح قبلی ویژگی‌های عمده‌ای داشت؛ از جمله اینکه یک سپر دفاع موشکی با کلاهک‌های هسته‌ای برد کوتاه و سرعت بالا و رادارهای هشدار دهنده الکترونیک، آن را حمایت می‌کردند؛ اما بزرگی و گستردگی پروژه و بودجه کم، مانع اجرا و به ثمر رسیدن طرح شد. در سال ۱۹۶۹، نیکسون با تجدید نظر در طرح‌های موشکی آن را وارد مرحله تازه‌ای کرد. وی ۱۲ پایگاه در شهرهای عمده و حساس آمریکا احداث کرد؛ که به طور مستقیم زیر نظر فرماندهی مخصوص ویژه واشنگتن فعالیت می‌کردند.

معاهده A.B.M

در سال ۱۹۷۲ م معاهده A.B.M به مفهوم «پیمان منع تولید موشک‌های ضد موشک بالستیک» بین کشورهای آمریکا و شوروی سابق امضاء گردید. کشورهای امضاء کننده این پیمان متعهد شدند تحقیقات خود را در زمینه تولید موشک‌های ضد موشک بالستیک محدود سازند. پس از فروپاشی شوروی، کشورهای روسیه، اوکراین، قزاقستان و روسیه سفید به این پیمان پیوستند.^۳ افزایش توانمندی‌های موشکی کره شمالی در دهه ۹۰ بهانه‌ای را برای واشنگتن به منظور خروج از پیمان A.B.M فراهم نمود. براساس این پیمان، کشور آمریکا و روسیه تنها حق استقرار یک سامانه موشکی را در اطراف مسکو و داکوتای شمالی داشتند که با خروج از A.B.M آمریکا سامانه دفاعی خود را به مناطق آلاسکا و کالیفرنیا گسترش داد تا نگرانی‌هایش از جانب کره شمالی برطرف گردد.

مذاکرات سالت ۱ (SALT) Strategic Arms Limitation Talks

نخستین مذاکرات آمریکا و اتحاد جماهیر شوروی (سابق) در زمینه «کنترل سلاح‌های هسته‌ای استراتژیک»، «سیستم‌های موشکی» و «سامانه پدافند موشکی» در سال ۱۹۶۹ در هلسینکی با نام گفتگوهای «سالت» آغاز شد.

سالت به مفهوم «گفتگوهای محدودسازی سلاح‌های استراتژیک است». هدف اولیه این مذاکرات، محدود یا ممنوع کردن پروژه تولید موشک‌های ضد موشک بالستیک در حال ساخت در هر دو کشور آمریکا و شوروی (سابق) بود. مذاکرات بعدی تمام سلاح‌های استراتژیک را در برمی‌گرفت که عبارت بودند از:

الف. منع کامل آزمایشات هسته‌ای؛

ب. غیر هسته‌ای کردن بعضی از مناطق خاص جغرافیایی؛

ج. محدودسازی گروه مشخصی از سیستم‌های پرتاب هسته‌ای؛

د. محدودسازی موشک‌های بازگشت‌کننده (موشک‌های چندکلاهکی که به ماورای جو پرتاب می‌شوند و در نقطه مشخصی مجدداً به جو زمین بازمی‌گردند و چندین هدف جداگانه را مورد اصابت قرار می‌دهند).^۴

سالت ۲

خطوط کلی مذاکرات سالت ۲ در ملاقات نیکسون و پرژنف، در واشنگتن در سال ۱۹۷۳ تعیین شد و مقرر گردید که طرفین در مورد مسائل زیر به توافق برسند:

۱. تعیین سقف پایدار برای نیروهای تهاجمی استراتژیک؛

۲. بررسی و کنترل وضعیت و میزان سلاح‌ها در زرادخانه‌های جنگ‌افزارهای تهاجمی طرفین؛

۳. کاهش متقابل نیروهای استراتژیک.

در سال ۱۹۷۹ قرارداد مربوط به سالت ۲، توسط جیمی کارتر (رییس جمهور وقت امریکا) و پرژنف (رهبر وقت شوروی) امضاء شد و توسط کارتر جهت تصویب نهایی به مجلس سنا تسلیم شد. ولی به دلیل حمله ارتش سرخ شوروی به افغانستان، به تصویب مجلس سنا امریکا نرسید.

جنگ ستارگان

در سال ۱۹۸۳ رونالد ریگان، با قرار گرفتن در مقابل دوربین‌های تلویزیونی، دفاع ملی موشکی را قدیمی خواند و از یک سیستم تهاجمی نوین به نام «جنگ ستارگان» خبر داد. او رؤیای بلند پروازانه‌ای را در خصوص بوجود آوردن یک سیستم دفاع ضد موشکی در سر می‌پروراند. طرح ریگان به منظور ایجاد «سپر دفاعی» در مقابل حمله هسته‌ای شوروی سابق بود که هرگز به مرحله اجرا نرسید؛ زیرا براساس آن لازم بود، ماهواره‌های متعدد، از فضای خارج جو زمین، در برابر حملات موشکی، مورد حمایت قرار گیرند، طرحی که به دلایل فنی و هزینه‌های سرسام‌آور آن تحقق نیافت. در واقع ریگان پس از آنکه مشاورانش به غیر عملی بودن این طرح به وی اطمینان دادند و پس از مشورت با گروهی از دانشمندان و کارشناسان، از این طرح صرف‌نظر کرد؛ با این وجود بسیاری از کارشناسان نظامی و امنیتی بر این اعتقادند که، هرچند

طرح ریگان هرگز عملی نشد، ولی در تضعیف روحیه و فرسایش توان مادی اتحاد جماهیر شوروی که ابزار و امکانات علمی و مالی لازم را برای چنین رقابتی نداشت، بسیار مؤثر بود.^۵

پیمان استارت ۱ (Strategic Arms Reduction Talsk (START))

این پیمان که به معنای «گفتگوهای کاهش سلاحهای استراتژیک» است در ۱۳ ژوئیه ۱۹۹۱ توسط میخائیل گورباچف آخرین رهبر اتحاد جماهیر شوروی و جورج بوش پدر رئیس جمهور وقت امریکا به امضاء رسید.

براساس مفاد این پیمان، تعداد کلاهکهای هسته‌ای امریکا از ۹۹۸۶ به ۸۵۵۶ و تعداد کلاهکهای هسته‌ای روسیه از ۱۰۲۳۷ به ۶۴۴۹ کلاهک کاهش می‌یافت. پس از فروپاشی شوروی در سال ۱۹۹۱، جهان وارد مرحله سیاسی جدیدی شد و تحولات بعد از آن به پیمان استارت ۲ انجامید.^۶

پیمان استارت ۲

در ژانویه ۱۹۹۲ میلادی، جورج بوش [پدر] رئیس جمهور امریکا و بوریس یلتسین، رئیس جمهور وقت روسیه، طی توافق مفاد پیمان استارت ۲ را امضاء نمودند. براساس این توافقات، قرار شد سلاحهای هسته‌ای امریکا و روسیه به ۳۸۰۰ و ۴۲۵۰ کلاهک یعنی به میزان ۳۰٪ کاهش یابد. پیمانی که با مطرح شدن مجدد طرح «سپر دفاع موشکی» توسط امریکا با شکست روبرو شده است.^۷

دفاع ملی موشکی

در سال ۱۹۹۲ وقتی که بیل کلینتون زمام امور را بدست گرفت با طرح ایده به کارگیری «دفاع ملی موشکی» سعی کرد به نوعی رؤیای رؤسای جمهور پیشین را عینیت بخشد. براساس این طرح کلینتون (N.M.D) زنجیره‌ای از صدها موشک رهگیر در زمین مستقر می‌شوند و به کمک شبکه هشداردهنده‌ای متشکل از رادارها و ماهواره‌ها، مانع نفوذ موشکهای بالستیک دشمن می‌شوند. این طرح کلینتون به رغم اینکه از سوی برخی کارشناسان نظامی امریکا، عملی و واقع‌گرایانه توصیف شده بود در آزمایشهای اولیه با شکست مواجه شد.

در سال ۱۹۹۵ کنگره امریکا قانونی مبنی بر به کارگیری یک سیستم دفاع موشکی تا سال ۲۰۰۳ را تصویب کرد. در این طرح از تمامی امکانات فنی مستقر در زمین، دریا و فضا برای رهگیری موشکهای بالستیک دشمن هنگامی که وارد جو زمین می‌شوند، استفاده می‌گردد.^۸

در واقع براساس آخرین طرح واشنگتن با اجرای سیستم دفاع ضد موشکی هدف نهایی آن است که هر موشک بالستیک دشمن قبل از رسیدن به فضای آمریکا، رهگیری و نابود شود. این طرح پس از عبور از مراحل متعدد و تغییر نامهای گوناگون طی نیم قرن گذشته، در زمان کلینتون سه بار مورد آزمایش قرار گرفت که دو بار با شکست مواجه شد. پس از آن، طرح تا زمان جورج بوش پسر (رئیس جمهور کنونی آمریکا) به حالت تعلیق درآمد.

با روی کار آمدن جورج بوش پسر، طرح مجدداً احیا شد. بوش با اعلام اینکه مصمم است یک چتر ضد موشکی در فضای آمریکا ایجاد کند، هدف از این طرح را مقابله با خطر کشورهای به اصطلاح یاغی (سرکش) و بی قانون اعلام کرد و افزود: «پیمان منع گسترش تسلیحات یک پیمان قدیمی است که ایجاد مانع می کند و باید تغییر کند و بازنگری شود».^۹

بوش معتقد است: «زمانه تغییر یافته و جهان باید به پیش برود، جنگ سرد پایان یافته و آمریکا باید مفاهیم جنگ سرد را فراموش کند و در صدد مجهز کردن خود به قابلیت دفاع موشکی برآید و در صورتی که لازم باشد در راه رسیدن به این مقصود پیمان نامه موشکهای ضد بالستیک خود را با روسیه کنار بگذارد.»

این موضع گیری رئیس جمهور آمریکا، هم برای شهروندان این کشور و هم برای افکار عمومی جهان سوالات بی شماری ایجاد کرده است. و این در حالی است که تاکنون هیچ تقویم اجرایی برای این طرح تعیین نشده، میزان هزینه های واقعی آن برآورد نگردیده و از پیامدهای احتمالی اجرای این طرح و نیز میزان بازدارندگی این سلاح در برابر تهدیدات هسته ای، سخنی به میان نیامده است.^{۱۰}

در ژانویه ۲۰۰۶ موضوع استقرار سپر دفاع ضد موشکی از سوی آمریکا در خاک کشورهای لهستان و جمهوری چک مطرح شد. هر چند این اقدام بلافاصله با واکنش تند روسیه و برخی از دیگر کشورها، مانند اوکراین مواجه شد، اما روند اقدامات بعدی به ویژه شروع مذاکرات و اقدامات عملی در زمینه استقرار این سیستم ضد موشکی، نشان دهنده عزم جدی واشنگتن می باشد. براساس گزارشات منتشر شده، ساخت سپر دفاع ضد موشکی در خاک لهستان و جمهوری چک، در اواخر سال ۲۰۰۷ آغاز شده و در سال ۲۰۱۱ به پایان می رسد. حداقل هزینه ساخت این سامانه ۳/۵ میلیارد دلار برآورده شده است.^{۱۱}

مقامات آمریکایی در تبلیغات رسانه ای و نیز مذاکرات سیاسی با مقامات اروپایی و روسی به طور مداوم بر این موضوع تأکید می ورزند که طرح سپر دفاع ضد موشکی با هدف جلوگیری

از پیامدهای خطرناک حملات موشکی و هسته‌ای از سوی کره شمالی و ایران صورت می‌گیرد! و هدف این طرح مقابله با توانمندی موشکی روسیه نمی‌باشد! دبیر شورای عالی امنیت ملی ایران، ادعای مقامات امریکایی در خصوص استقرار سپر دفاع ضد موشکی این کشور در اروپا برای مقابله با موشکهای ایران و حفاظت از اروپا را «جوک سال» دانست و گفت: «برد موشکهای ایران اصلاً در حد اروپا نیست».

جورج بوش رئیس جمهور امریکا در جریان دیدار با پوتین بر این نکته تأکید ورزید که «هدف ایجاد سپر دفاع ضد موشکی مقابله با خطر موشکهای بالستیک از سوی خاورمیانه است که علاوه بر امریکا متوجه اروپا و روسیه هم می‌باشد.»^{۱۲}

اهداف امریکا

استراتژی دفاع ملی موشکی، در ظاهر، جهت مقابله با تهدیدهای احتمالی کشورهای نظیر کره شمالی، لیبی، ایران و مبارزه با تروریسم و جلوگیری از استفاده کشورهای حامی تروریسم و دارای تسلیحات کشتار جمعی می‌باشد؛ اما در واقع این استراتژی توسط صاحبان صنایع نظامی امریکا به خاطر منافع مادی در نظر گرفته و پیگیری می‌شود.

حقیقت این است که توان موشکی هیچ‌کدام از کشورهای یاد شده در حال حاضر در مقایسه با امریکا در حدی نیست که بتوانند در تجزیه و تحلیل‌های نهایی توجیه‌گر حمله به امریکا باشند، حتی اگر این کشورها تهدید جدی هم باشند، امریکا با تکیه بر استراتژی بازدارندگی و بدون توسل به استقرار سپر دفاع ضد موشکی می‌تواند امنیت خود را در مقابل این کشورها تضمین نماید. علاوه بر این امریکا با امضاء و تشویق کشورهای دیگر به پذیرش معاهده‌های مختلف خلع سلاح، از جمله «معاهده منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای (N.P.T)، سالت ۱ و ۲، استارت ۱ و ۲ و منع کامل آزمایشات هسته‌ای و پیشنهادات دیگر در راستای کنترل و منع گسترش تسلیحات نظامی گام برمی‌دارد

هدف اصلی و اولیه استراتژی دفاع ملی موشکی، ساخت و ایجاد یک سیستم دفاعی است که بتواند در مقابل حمله موشکهای بالستیکی به خاک امریکا از تمامیت ارضی ۵۰ ایالت امریکا دفاع کند. سلاح این سیستم دفاعی "interceptor" یا ضد موشک است؛ که مأموریتش نابود کردن موشکهای بالستیکی قاره‌پیمای پرتاب شده به سوی امریکا در جو زمین است.^{۱۳}

امریکا با تکیه بر این سیستم تلاش می‌کند دور تا دور کشور خود را یک سپر دفاعی ایجاد

نماید، تا هر موقع که اراده کند بتواند به هر کشوری که بخواهد حمله کند و همزمان از حملات تلافی جویانه کشورهای دیگر در امان باشد.

همچنین به نظر می آید، حمایت جورج بوش از طرح سپر دفاع موشکی در واقع، التزام عملی وی برای حفظ منافع اقتصادی تولیدکنندگان صنایع نظامی و سرمایه داران امریکایی است، و آنچه سبب حمایت بوش از این طرح شده، در واقع ایجاد فضای مطلوب برای برقراری «امنیت امریکایی» در سطحی گسترده است.

هرچند استقرار این سیستم موشکی تهدیدات مختلفی را برای کشورهای اروپایی به همراه دارد، ولی حقیقت آن است که امریکا، دنبال تضعیف موقعیت روسیه است و اجرای این طرح می تواند امریکا را به هدفش نزدیک کند و از همه مهم تر، نیازمند جلوه دادن اروپا از لحاظ امنیتی به امریکاست.

«سرگئی لاوروف» وزیر امور خارجه روسیه، هدف اصلی امریکا را در این طرح «جاسوسی از روسیه» برشمرد و به امریکا پیشنهاد کرد به جای استقرار سامانه موشکی در لهستان و چک، از ایستگاه راداری «گاباله» در آذربایجان، استفاده کند.^{۱۴}

وسعت جغرافیایی

براساس ادعاهای قبلی امریکا قرار بود چندین سیستم موشکی در ایالت آلاسکا، مرز مشترک این کشور با روسیه مستقر شود. ولی اقدامات بعدی امریکا مبنی بر تقاضای استفاده از رادارهای کشورهای اروپایی، بیانگر استقرار فیزیکی چنین سامانه‌ای در خاک اروپاست.^{۱۵} هم اکنون نگرانی قابل توجهی در کشورهای روسیه، چین، اتحادیه اروپا و کشورهای مستقل جهان وجود دارد که ابعاد گسترده و استراتژیک این طرح هرگز نمی تواند محدود به ادعاهای بی اساس امریکا باشد؛ بلکه آنان اعمال هژمونی مطلق بر جهان و حذف رقبای قدرتمند فعلی را در آرایش قدرت بین المللی هدف قرار داده اند.

علاوه بر آلاسکا به عنوان مرکز اصلی استقرار این سیستم برای دفاع از امریکا، در خاک نروژ نیز یک ایستگاه راداری برای رهگیری موشک‌های شلیک شده به سوی امریکا مستقر شده است. همچنین ناوگانی متشکل از ۳۰ ماهواره جاسوسی که از آن به نام «سیستم تجسسی مادون قرمز مستقر در فضا» نام برده می شود، سرتاسر کره زمین را تحت پوشش خود قرار می دهد. با کمک این شبکه ماهواره‌ای، می توان موشکهای دشمن را حتی در مرحله پرتاب کشف کرد. چهار

ماهواره هم در ارتفاع ۳۶ هزار متری سطح زمین به گونه‌ای در مدار قرار می‌گیرند که تمام سطح کره زمین را تحت پوشش قرار می‌دهند.

دو ماهواره برای کنترل نیمکره شمالی زمین و ۲۴ ماهواره نیز در مدارهای خاص خود شبکه تجسسی فشرده‌ای را تشکیل می‌دهند: بدین ترتیب تمام سطح زمین توسط این ماهواره‌ها کنترل می‌شود.^{۱۶}

هواداران و مخالفان سپر دفاع موشکی

اتخاذ مجدد استراتژی دفاع ملی موشکی از جانب امریکا در دهه اول قرن بیست و یکم، به نظر یک استراتژی خارج از زمان خود و متعلق به صحنه درگیری‌های جنگ سرد دهه ۶۰-۱۹۵۰ می‌باشد؛ چراکه این برنامه روند خلع سلاح و امنیت جهانی را به مخاطره می‌افکند، و دور جدیدی از مسابقه تسلیحاتی را به دنبال خواهد داشت.

امریکاییان امیدوارند با انجام این برنامه خود را از گزند حملات موشکی دشمنان احتمالی در امان دارند. همچنین امریکا با تکیه بر این سیستم سعی در بی‌معنا ساختن حمله بالستیک موشکی به خاک خود را دارد. ولی آیا در زمان یک حمله واقعی این سیستم قادر به دفاع از امریکا می‌باشد؟ در این خصوص نقطه نظرات استراتژیست‌های نظامی و صاحب‌نظران طرفدار و مخالف این سیستم دفاعی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

الف. دیدگاه موافقان

هواداران راهبرد دفاع ملی موشکی، آن را تنها عامل صلح و ثبات در زمانی که کنترل تسلیحاتی در صحنه بین‌المللی با شکست مواجه شده، می‌دانند. آنها معتقدند، در زمانی که هر روز تعداد کشورهای دارنده سلاح‌های هسته‌ای بیش‌تر می‌شود و توانایی موشکی آنها با برد فزاینده‌ای افزایش پیدا می‌کند، ایجاد و استقرار سپر دفاع موشکی نه تنها در راستای امنیت ملی امریکا، بلکه ضرورتی برای حفظ صلح و ثبات در دنیا در مقابل کشورهای یاغی است.

هنری کسینجر مشاور امنیتی اسبق کاخ سفید و وزیر خارجه اسبق امریکا معتقد است: «امروز تهدیدات علیه امریکا به نقاط دیگر در دنیا منتقل شده است و قبول آسیب‌پذیری تعدمی زمانی که فناوری قادر به جبران آن است، نمی‌تواند یک هدف استراتژیک باشد، نمی‌تواند یک هدف سیاسی باشد و نمی‌تواند یک هدف اخلاقی برای امریکا محسوب گردد.»^{۱۷} منظور طرفداران این استراتژی احتمالاً این است که کشورهایی مانند پاکستان، هند، کره شمالی،

ایران، لیبی و... از وضعیت موجود در صحنه بین‌الملل راضی نبوده و برای دستیابی به فناوری نظامی تلاش می‌کنند و معاهدات بین‌المللی کنترل تسلیحات و اشاعه فناوری نظامی قادر به جلوگیری از دستیابی این کشورها به فناوری موشکی، نخواهد بود. آنها معتقدند حتی معاهده منع گسترش سلاحهای هسته‌ای (N.P.T) با داشتن پشتوانه قوی سازمان ملل و ابرقدرتهای نظامی جهان تاکنون نتوانسته است کشورهایی نظیر کوبا، کره شمالی، اسرائیل، هند و پاکستان را مجبور به امضای قرارداد و پیروی کردن از مفاد آن کند. همچنین بسیاری از کشورهای جهان که این معاهده را امضاء نموده‌اند مخفیانه و دور از انظار بازرسان انرژی اتمی در حال به دست آوردن فناوری موشکی و بمب اتم هستند. بنابراین برای جلوگیری از آسیب‌پذیری آمریکا در مقابل این تهدیدات استقرار این سیستم موشکی، از ضروریات و جزو منافع حیاتی امریکاست.^{۱۸}

ب. دیدگاه مخالفان

بسیاری از مخالفان، این استراتژی را بزرگ‌ترین عامل بر هم زنده توازن قوا در صحنه بین‌الملل حاضر و نسخ‌کننده معاهدات مهم حاصل شده در راستای کنترل تسلیحات می‌دانند و معتقدند، ایجاد و استقرار دفاع ملی موشکی نه تنها باعث شروع یک رقابت تسلیحاتی شدید در صحنه بین‌الملل خواهد شد، بلکه درآمد و بودجه ملی کشورها را به سمت خود جلب می‌کند و از توسعه و شکوفایی اقتصادی ممانعت به عمل می‌آورد.

در دوره کلینتون رئیس‌جمهور پیشین آمریکا، پنجاه تن از دانشمندان برنده جایزه نوبل، هشدار دادند که استقرار سپر دفاع موشکی آمریکا، طرحی خام، بی‌فایده و خطرناک است. آنها معتقد بودند این سیستم، حفاظت اندکی ایجاد می‌کند و لطمه بزرگی به هسته منافع امنیت ملی این کشور وارد خواهد کرد. به علاوه اجرای این پروژه، هم کشورهای اروپای شرقی و هم کشورهای شمال شرق آسیا را بی‌ثبات خواهد نمود و خصوصاً روابط آمریکا با چین و روسیه را خواهد گسست و آنها را وادار می‌کند که زرادخانه تسلیحات هسته‌ای دوربرد خود را به سرعت گسترش دهند. علاوه بر این، کشورهایی مانند پاکستان و هند نیز واکنش‌های متقابلی نشان خواهند داد.

جوزف بایدن، سناتور دمکرات در واکنش به این طرح می‌گوید: «طرحی که از لحاظ راهبردی، اقتصادی و سیاسی دولت آمریکا را زیر سؤال ببرد، نمی‌تواند یک طرح دفاع ملی باشد.» او معتقد است دولت بوش با اجرای این طرح آمریکا را وارد یکی از بحرانی‌ترین دوران حیات این

کشور خواهد کرد و موجب می‌شود که دیپلماسی جنگ سرد که سالهاست به فراموشی سپرده شده، مجدداً میان روسیه و آمریکا احیا شود.^{۱۹}

از دیدگاه مخالفان، این استراتژی، سیستم دفاعی توازن قوا را در صحنه بین‌الملل بر هم خواهد زد و استراتژی بازدارندگی را بی‌معنا خواهد نمود؛ و یک رقابت جدید تسلیحاتی را در عرصه جهانی ایجاد خواهد کرد. و واکنشی زنجیره‌ای را از سوی کشورهای هسته‌ای به دنبال خواهد آورد، و نتیجه آن گسترش زرادخانه هسته‌ای چین خواهد بود.

در همین راستا، برخی کارشناسان نظامی پنتاگون طرح دفاع موشکی را تنها نقشه‌ای می‌دانند که بر روی کاغذ قابل اجراست؛ زیرا اجرای چنین طرح عظیمی، علاوه بر بودجه کلان، به زمان زیادی نیاز دارد.

با این اوصاف، وجود چنین حالتی در صحنه بین‌الملل امنیت ملی کشورها را تهدید و بار دیگر آنها را به رقابت تسلیحاتی برای خنثی‌سازی سیستم دفاع ملی موشکی خواهد کشاند.

واکنش‌های جهانی به طرح سپر موشکی

برخلاف ادعاهای آمریکا که استقرار این سیستم را برای مبارزه با تروریسم و جلوگیری از استفاده کشورهای حامی تروریسم و دارای تسلیحات کشتار جمعی اعلام می‌کند، برخی منتقدان معتقدند که ایجاد سپر دفاع موشکی آمریکا نمونه‌ای از اقتدارطلبی جهانی این کشور است. کاخ سفید می‌داند که نظامی کردن فضا و ماورای آن امری نیست که جامعه جهانی به سادگی از آن بگذرد. این طرح بلندپروازانه با مخالفت‌های گسترده داخلی و خارجی روبه‌رو شده است؛ در اینجا به برخی واکنش‌ها توسط کشورهای مختلف اشاره می‌شود:

الف. موضع روسیه

در واکنش به تلاش‌های آمریکا برای اجرای طرح دفاع موشکی، روسیه ابتدا در یک رزمایش نظامی سه فروند موشک راهبردی خود را آزمایش کرد تا بدین ترتیب عزم خود را برای مقابله با تلاش‌های آمریکا به منظور احراز برتری نظامی در جهان از طریق استقرار سیستم دفاع ضد موشکی نشان دهد. کرملین، هدف اصلی آمریکا را از اجرای این طرح، خنثی‌سازی قدرت بازدارندگی نظامی روسیه می‌داند و معتقد است استقرار سامانه دفاعی آمریکا در اروپای شرقی ایجاد مرزبندی بین اروپا و روسیه و ادامه سیاست‌های خصمانه نسبت به مسکو می‌باشد. «میرونوف» رئیس مجلس سنای روسیه در ملاقات با «شفر» دبیر کل ناتو اظهار داشت: «ناتو در

حال محاصره کردن روسیه است. سامانه دفاع ضد موشکی امریکا، امنیت روسیه را به خطر می‌اندازد؛ زیرا رادارهای آن تمام خاک روسیه را تحت نظارت قرار خواهند داد.^{۲۰} روسها معتقدند این طرح بیانگر ماجراجویی و فتنه‌جویی کاخ سفید است و نشان می‌دهد که امریکا به دنبال ساخت دیوار برلین دیگری است که بر امنیت روسیه و اوضاع سیاسی آسیا تأثیر منفی خواهد گذاشت.

آخرین موضع‌گیری روس‌ها در دسامبر ۲۰۰۷ (آذر ۸۶) از سوی «بالوفسکی» رئیس ستاد مشترک ارتش روسیه مطرح شد. وی هشدار داد: «اگر یک موشک رهگیر امریکا از لهستان برای منهدم کردن یک فروند موشک ایران شلیک شود و هنگام عبور از روسیه باعث به کار افتادن خودکار سیستم دفاع موشکی روسیه شود، چه کسی مسئولیت آن را به عهده خواهد گرفت؟ وی تهدید کرد شلیک موشک رهگیر از سوی امریکا می‌تواند به حمله موشکی روسیه منجر شود؛ زیرا ممکن است این موشک رهگیر با موشک بالستیک اشتباه گرفته شود که قصد حمله به روسیه را دارد.^{۲۱}

ب. موضع چین

پکن، برنامه‌های سپر دفاع موشکی را از ابتدا محکوم کرده و هشدار داده که این برنامه دور جدیدی از مسابقه تسلیحاتی را به وجود خواهد آورد و روابط با ایالات متحده را مورد تهدید قرار خواهد داد. یکی از بزرگ‌ترین نگرانی‌های چین این است که چتر موشکی امریکا در نهایت تایوان را نیز دربرگیرد و این امر برای چین غیر قابل تحمل است.

از سوی دیگر دولت چین به منظور حفظ آمادگی و افزایش توان مقابله با تهدیدات احتمالی، برنامه‌ای را برای ۱۰ برابر کردن زرادخانه هسته‌ای خود، آغاز کرده است. در این برنامه قرار است از موشک‌هایی با سکوی پرتاب متحرک، با چند کلاهک و سوخت جامد استفاده شود. و این برنامه نشانگر این موضوع است که از دیدگاه دولت چین، استقرار سامانه دفاع موشکی امریکا با هدف مهار بیش از پیش کشورهای جهان طراحی شده است؛ بر این اساس نسبت به مشارکت و در اختیار گذاشتن پایگاه‌های راداری کشورهای اروپایی هشدار داد.^{۲۲}

ج. موضع جمهوری اسلامی ایران

جمهوری اسلامی ایران، تلاش امریکا برای توسعه سیستم دفاع ملی موشکی را گامی جهت اخلاص در توازن راهبردی و نهایتاً بر هم زنده ثبات شکننده موجود در وضع امنیتی جهان دانسته و

معتقد است، چنین اقداماتی به بهانه ایجاد سپری حفاظتی برابر قدرت موشکی سایر کشورها، برخلاف تعهد خلع سلاح هسته‌ای بوده و عملاً جهان را به دور تازه‌ای از رقابتهای نظامی قدرتهای بزرگ وادار می‌سازد.

ایران با ردّ استنادات بی پایه و اغراق آمیز امریکا در توجیه توسعه طرح دفاع ملی موشکی، با توجه به آثار سوء اینگونه مسابقات تسلیحاتی، بر توازن استراتژیک بین‌المللی و امنیت یکایک کشورهای جهان، اقدامات برتری طلبانه امریکا را مطرح کرده و مجدّانه خواستار توقف روند سوق دادن جهان به پرتگاه هولناک مسابقات تسلیحاتی می‌باشد.

د. سایر کشورهای اروپایی

متحدان سنتی امریکا در اروپا مانند فرانسه و آلمان نیز مخالفت خود را با این طرح اعلام کرده‌اند. در این میان لندن نیز که پس از جنگ جهانی همواره یکی از متحدان امریکا محسوب می‌شده است به نظر نمی‌رسد که کاملاً بتواند در این زمینه واشنگتن را همراهی کند. کانادا مهم‌ترین همسایه امریکا نیز با نمایش عکس‌العمل منفی به طرح امریکا، آن را خطرناک و غیر اخلاقی توصیف کرد.^{۲۳}

نتیجه

۱. استقرار سپر دفاع موشکی امریکا، نقض آشکار معاهده‌های منع گسترش تسلیحات راهبردی و هسته‌ای است. و اثر مخربی بر نظام دفاعی تعهدات خلع سلاح خواهد گذاشت.
۲. امریکا در تلاش برای تضعیف موقعیت راهبردی روسیه است و اجرای این طرح می‌تواند امریکا را به هدفش نزدیک کند.
۳. این استراتژی اگرچه به ظاهر یک راهبرد دفاعی و مشروع جلوه می‌کند ولی در واقع اقدامی تهاجمی و تحریک‌آمیز است و با شیوه کنترل تسلیحات در تضاد بوده و نقض‌کننده ثبات استراتژیک جهان قلمداد می‌شود.
۴. در این استراتژی سه منطقه مهم خاور میانه، چین و روسیه در کانون توجه امریکا قرار دارد.
۵. اجرای این طرح، کشورهای اروپای شرقی و شمال شرق آسیا را بی‌ثبات خواهد نمود و کشورهای هند و پاکستان را وادار به واکنش‌های متقابلی خواهد کرد.
۶. مخالفین پایگاه‌های نظامی امریکا در جمهوری چک معتقدند: ایجاد سپر دفاع موشکی امریکا در این کشور موجب خواهد شد تا این کشور در صورت بروز هرگونه بحرانی، در صف اول رویارویی قرار گیرد.

پی‌نوشتها:

۱. موشک‌های بالستیک پس از پرتاب شدن مسیر طولانی را به همان شکل و حالت اصلی و اولیه طی می‌کنند، بعد از خارج شدن از جو زمین و پایان سوخت، تغییر شکل می‌دهند، هدف را در زمین شناسایی و به کمک جاذبه زمین به سمت آن حرکت می‌کنند، اصطلاحاً به این تغییر و تحول ظاهری «حالت بالستیک» گفته می‌شود.
۲. انوری، حسن، فرهنگ بزرگ سخن، ج ۷، ص ۷۴-۷۸.
۳. بنیانیان، مسعود، استراتژی دفاع ملی موشکی امریکا، نشریه سیاست خارجی، شماره ۱۵، ص ۵۲۰.
۴. سپر دفاع موشکی امریکا چالش هزاره سوم، روزنامه همشهری، ۵/ ۱۰/ ۸۱.
۵. مروری اجمالی بر طرح سپر موشکی امریکا، جام جم، ۱۰/ ۱۲/ ۷۹.
۶. بنیانیان، همان، ص ۵۲۸.
۷. سپر ضد موشکی امریکا، کیهان، ۱۸/ ۲/ ۷۹.
۸. سپر موشکی امریکا، از آیزنهاور تا بوش، نشریه انتخاب، ۳۱/ ۲/ ۸۰.
۹. امریکا و طرح سیستم دفاع موشکی، نشریه ترجمان سیاسی، شماره ۲۶، خرداد ۸۰، ص ۳۵.
۱۰. همان، ص ۴۲.
۱۱. بوش و سیستم دفاع موشکی، روزنامه انتخاب، ۳۱/ ۳/ ۸۰.
۱۲. استراتژی دفاع موشکی غرب، نشریه ترجمان سیاسی، شماره ۲۳، فروردین ۸۰، ص ۴۰.
۱۳. همان، ص ۴۸.
۱۴. «پاتریک اوریلی» معاون آژانس دفاع موشکی امریکا در رأس تیمی از کارشناسان نظامی از ایستگاه راداری گاباله بازدید کرد و پس از آن گفت: «این ایستگاه برای مقاصد دفاعی علیه تهدیدهای احتمالی ایران بسیار قدیمی است و عمر مفید آن در حال اتمام است. وزیر خارجه روسیه در واکنش به این اظهارات در سخنانی طعنه‌آمیز گفت: «وقتی شرکای امریکایی ما می‌گویند گاباله نمی‌تواند جایگزینی برای ایستگاه چک باشد، من آنها را درک می‌کنم زیرا از ایستگاه گاباله نمی‌توانند خاک روسیه را از مرزهای غربی آن زیر نظر بگیرند ولی از جمهوری چک می‌توانند».
۱۵. محمدی، احمد، نابودی سیستم سپر موشکی، نشریه دیدگاهها و تحلیلاها، ماهنامه ۱۴۱، ص ۹۳.
۱۶. تأثیرات سپر پدافند موشکی امریکا بر امنیت ملی ایران، باشگاه پژوهشگران از دانشجو، ۲۲/ ۶/ ۸۶.
۱۷. بررسی طرح سپر موشکی امریکا و تأثیر آن بر امنیت جمهوری اسلامی ایران، خبرگزاری مهر، ۹/ ۴/ ۸۵.
۱۸. خبرگزاری مهر، همان.
۱۹. منازعه قدرت، نشریه دیدگاهها و تحلیل‌ها، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌الملل، شماره ۱۴۱، ص ۲۵.
۲۰. همان، ص ۳۲.
۲۱. کیهان، ۲۶ آذر ۸۶.
۲۲. بنیانیان، پیشین، ص ۵۲۹.
۲۳. طولانی، قاسم، برنامه دفاع موشکی امریکا و تهدید صلح جهانی، نشریه ترجمان سیاسی، شماره ۲۸، اردیبهشت ۷۹، ص ۳۱.